

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

MALIN PERSSON GIOLITO

NISIPURI MIȘCĂTOARE

editura rao

Întins pe jos în rândul de bănci din stânga e Dennis; ca de obicei, poartă un tricou cu design grafic, blugi de la supermarket și teniși cu șireturile dezlegate. Dennis e din Uganda. Spune că are șaptesprezece ani, dar arată ca un gras de douăzeci și cinci. E elev la Școala de comerț și locuiește în Sollentuna, într-o casă pentru oameni ca el. Samir este alături. Samir și cu mine suntem în aceeași clasă, pentru că el a fost acceptat în programul special al școlii noastre de economie internațională și științe sociale.

La catedră e Christer, dirigintele nostru și autoproclamat reformator social. Cana i s-a răsturnat și cafeaua i se prelinge pe cracul pantalonului. Amanda, la nu mai mult de doi metri depărtare, stă sprijinită de caloriferul de sub fereastră. În urmă cu câteva minute, era toată numai cașmir, aur alb și sandale. Cerceii cu diamante, pe care i-a primit când a participat la ritualul confirmării, încă sclipesc în lumina soarelui de vară timpurie. Dar în acest moment ai putea să crezi că a fost acoperită cu noroi. Stau pe podea în mijlocul sălii de clasă. În poala mea e Sebastian, fiul celui mai bogat om din Suedia, Claes Fagerman.

Oamenii din această cameră nu se potrivesc. Oamenii ca noi nu-și petrec, de obicei, timpul împreună. Poate pe peronul de la metrou în timpul unei greve a taximetriștilor sau în vagonul-restaurant al unui tren, dar nu într-o sală de clasă.

Miroase a ouă clocite. Aerul e cețos și cenușiu din cauza fumului de la praful de pușcă. Toți au fost împușcați, în afară de mine. N-am nici măcar o vânătaie.

Ședința de judecată în cazul B 147 66 Procurorul ș.a. versus Maria Norberg

PARTEA I

Prima săptămână a procesului: luni

Prima dată când am văzut interiorul unei săli de judecată am fost dezamăgită. Am vizitat una într-o excursie cu clasa și, bineînțeles, știam deja că judecătorii suedezi nu erau niște bătrâni gheboși cu peruci crețe și robe lungi și că inculpatul nu va fi un nebun într-un costum portocaliu, încătușat și care făcea spume la gură. Locul arăta ca o clădire aducând cu o clinică medicală și un centru de conferințe. Am mers acolo cu un autobuz închiriat, care mirosea a gumă de mestecat și picioare transpirate. Acuzatul avea mătreață, pantaloni cu pliseuri și se presupunea că era vinovaț de evaziune fiscală. În afară de clasa noastră (și de Christer, bineînțeles), mai erau alți patru oameni acolo ca să asculte. Dar erau atât de puține locuri, încât Christer a trebuit să ia un scaun de afară, din hol, ca să aibă unde să stea.

Azi e altfel. Suntem în cea mai mare sală de judecată din Suedia. Judecătorii stau pe scaune din mahon de culoare închisă, cu spătare înalte de catifea. Spătarul scaunului din mijloc e mai înalt decât celelalte. Acolo stă judecătorul. I se spune „președintele completului de judecată“. Pe masa din fața lui e un ciocănel cu un mâner din piele. Microfoane subțiri se ridică în fața fiecărui scaun ca niște paie de băut, curbate. Lambriul de pe pereți pare a fi din stejar, ca și cum ar

fi vechi de sute de ani, vechi în sensul bun. E un covor roșu-închis pe podea, între scaune.

Audierile nu sunt preferatele mele. N-am vrut niciodată să fiu Sfânta Lucia sau să particip la concursurile de talente. Însă numai aici e loc de stat în picioare. Și toată lumea e aici din cauza mea; eu sunt atracția.

Lângă mine sunt avocații mei de la Sander & Laestadius. Știu că Sander & Laestadius sună ca un nume de anticariat, unde doi homosexuali transpirați, în halate de mătase și cu monocluri, umblă târșându-și picioarele, cu lămpi cu kerosen, ștergând de praf cărți mucegăite și animale împăiate, dar este cea mai bună firmă de avocatură a Suediei. Infractorii obișnuiți au un singur apărător public slab; apărătorul meu public e înconjurat de o întreagă echipă de tineri fără experiență, emoționați și îmbrăcați în costume. Lucrează până după miezul nopții la un birou superluxos de lângă Skeppsbron, au cel puțin câte două telefoane mobile fiecare și toți, cu excepția lui Sander, cred că fac parte dintr-un serial american în care mănânci mâncare chinezească din cutii de carton în stilul sunt-foarte-ocupat-și-important. Niciunul dintre cei douăzeci și doi de angajați ai Sander & Laestadius nu se numește Laestadius. Cred că Laestadius a murit de infarct în stilul sunt-foarte-ocupat-și-important.

Trei dintre avocații mei sunt aici astăzi: Peder Sander, celebritatea, un coleg și o colegă, cea mai tânără. Este o tipă cu o tunsoare urâtă și o gaură în nas, dar fără cercl în ea. Probabil Sander nu-i permite să poarte un cercl de nas („Scoate-ți gunoiul ăla imediat!“). Eu îi spun Ferdinand, genul de persoană care crede că termenul „conservator“ e o înjurătură și că energia nucleară e letală. Poartă ochelari hidoși deoarece are convingerea că asta dovedește că a înțeles totul despre patriarhat și mă urăște pentru că, după părerea ei, capitalismul există din vina mea. Primele dăți când m-am întâlnit cu ea, m-a tratat de parcă eram un blogger de modă nebun, cu o grenadă de mână într-un avion.

Respect pentru oameni și cărți

– Bineînțeles, bineînțeles! mi-a spus ea fără să îndrăznească să se uite la mine. Bineînțeles, bineînțeles! Nu-ți-face-griji-suntem-aici-să-te-ajutăm.

De parcă aş fi amenințat că-i aruncam pe toți în aer dacă nu-mi primeam sucul de tomate biodinamic fără gheață. Celălalt avocat asistent e un tip de vreo patruzeci de ani, cu o burtă mare, o față în formă de clătită și un zâmbet care declamă cu îngâmfare: „Am filme acasă, pe care le țin în ordine alfabetică într-un dulap încuiat“. Clătită e tuns zero. Tatei îi place să spună că nu poți avea încredere într-o persoană fără frizură. Însă sunt sigură că tata n-a creat replica asta; probabil a furat-o dintr-un film. Tatei îi place să recurgă mereu la citate.

Prima dată când l-am întâlnit pe Clătită, și-a oprit privirea pe sânii mei, și-a forțat limba groasă înapoi în gură și a rostit răgușit și cu plăcere:

– Fetițo, ce facem, arăți mult prea în vârstă ca să ai șaptesprezece ani.

Probabil ar fi început să găfâie dacă Sander nu era acolo. Sau să-i curgă balele. I-ar fi curs saliva din gură și i-ar fi pătat vesta prea strâmtă a costumului. N-am fost în stare să-i dezvălui că aveam optsprezece ani.

Astăzi, Clătită stă în stânga mea. A adus o servietă și un troler pline cu dosare și documente. A golit servieta, iar dosarele sunt pe masă în fața lui. Singurele lucruri pe care le-a lăsat în servietă sunt o carte (*Susține-ți cauza – Câștigul e singura opțiune*) și o periută de dinți care iese dintr-un buzunărel interior. Lângă mine, în primul rând al publicului, stau mama și tata.

Când am fost în excursia aceea cu clasa, în urmă cu doi ani și o eternitate, ni s-a făcut o prezentare înainte, ca să „înțelegem cât de important“ era totul și să „putem urmări procesul“. Mă îndoiesc că

ne-a ajutat. Oricum, ne-am „purtat frumos“, așa cum ne-a sfătuit Christer când am plecat. S-a temut că nu ne vom abține de la chicotit și că ne vom scoate telefoanele. Că aveam de gând să stăm acolo jucând jocuri sau moțăind ca membrii plictisiți ai Parlamentului.

Îmi amintesc vocea serioasă a lui Christer când ne-a explicat („Hei, acum ascultați!“) că un proces nu trebuie tratat superficial; viețile oamenilor sunt în joc. Un suspect beneficiază de prezumția de nevinovăție, adică e considerat inocent până la proba contrarie, până când Curtea decide dacă el sau ea e vinovat/ă. Asta a spus, de mai multe ori. Samir s-a lăsat pe spate în timp ce Christer vorbea, încercând să-și găsească echilibrul pe scaun și dând din cap ca întotdeauna, în felul acela care-i făcea pe profesori să-l îndrăgească. Dat din cap care sugera: „Înțeleg-complet, suntem-pe-aceeași-lungime-de-undă“ și „N-am-nimic-de-adăugat-întrucât-ce-ați-spuse-foarte-deștept“.

„Un suspect beneficiază de prezumția de nevinovăție până când Curtea decide dacă el sau ea e vinovat/ă.“ Ce fel de declarație bizară e asta? Ori ești nevinovat, ori ai făcut-o, chiar de la început. N-ar trebui să încerce Curtea să afle care e situația mai degrabă decât să decidă ce e adevărat și ce e fals? Poliția, procurorul și judecătorii n-au fost acolo și nu știu exact cine ce a făcut, deci cum ar putea Curtea să decidă după comiterea infracțiunii?

Îmi amintesc că i-am spus asta lui Christer. Curțile greșesc tot timpul. Violatorii sunt lăsați liberi întotdeauna. N-are niciun rost să raportezi o agresiune sexuală pentru că, și dacă ai fost siluită de o jumătate de tabără de refugiați și ai o ladă plină cu sticlele care ți s-au vârat între picioare, ei nu cred niciodată fata. Și asta nu înseamnă că nu s-a întâmplat și că violatorul n-a făcut ce a făcut.

– Nu e atât de simplu, mi-a replicat Christer.

Răspunsuri tipice de profesori: „E o întrebare excelentă...“, „Înțeleg ce spui...“, „Nu e totul alb sau negru...“, „Nu e atât de simplu...“.

Aceste răspunsuri înseamnă toate același lucru: habar n-au despre ce vorbesc.

În fine. Dacă e greu să afli ce-i adevărat și cine minte, și nu poți să fii sigur, atunci ce faci?

Am citit undeva că „adevărul e orice alegem să credem“. Ce pare și mai nebunesc e că așa ceva e posibil. Ca și cum cineva poate decide ce e adevărat și ce e fals. Lucrurile pot fi și adevărate, și inventate, depinde pe cine întrebi. Și dacă cineva în care avem încredere afirmă ceva, atunci putem decide că așa e, putem „alege ce e adevărat“. Cum naiba a putut cineva să spună ceva atât de prostesc? Dacă o persoană mi-ar zice că „alege să mă creadă“, aș ști imediat că e, de fapt, convinsă că mint, însă o să pretindă contrariul.

Avocatul meu, Sander, pare mai mult indiferent la toate astea. Tot ce spune e „Sunt de partea ta“, în timp ce fața lui arată complet inexpressivă. Sander nu e genul de om impresionabil. Totul la el e relaxat și sub control. Fără accese. Fără sentimente. Fără râsete zgometoase. Poate că nici măcar n-a plâns când s-a născut.

Sander e opusul tatălui meu. Tata e departe de a fi „tipul cool“ (cuvintele lui) care-și dorește să fie. Scrâșnește din dinți în somn și sare în picioare când joacă echipa națională de fotbal. Tata se înfurie nebunește pe angajații pedanți ai orașului, pe vecinul care a parcat ilegal pentru a patra oară într-o săptămână, pe facturile indescifrabile la electricitate și pe agenții de vânzări prin telefon. Computerele, ofițerii de la Imigrări, bunicul, grătarul, țăntarii, trotuarele de pe care nu s-a dat zăpada cu lopata, germanii de la linia de teleschi și ospătarii francezi. Totul îl scoate din sărite, îl face să țipe și să strige, să trântască ușile și să spună oamenilor să se ducă dracului. Pe când la Sander cel mai clar semn că e supărat și pe cale de a se înfuria e atunci când îi apare un rid pe frunte și plescăie cu limba. Apoi toți colegii lui se îngrozesc, încep să se bâlbâie și caută documente, cărți și alte lucruri despre care cred că o să-l readucă într-o

stare mai bună. Cam așa cum face mama cu tata în rarele ocazii în care el nu e nervos și se poartă foarte calm și liniștit.

Sander nu s-a înfuriat niciodată pe mine. Nu s-a supărat niciodată din cauza a ceva ce i-am spus și n-a fost niciodată morocănos fiindcă nu i-am zis ceva sau când am mințit și el a știut asta.

– Sunt de partea ta, Maja.

Uneori pare mai obosit ca de obicei și asta e tot. Nu vorbim despre „adevăr“.

În mare parte, cred că e bine că lui Sander îi pasă doar de probele pe care le au poliția și procurorul. Nu trebuie să-mi fac griji dacă plănuiește să facă o treabă bună sau doar se preface. E ca și cum ar fi luat toate victimele moarte, toată vina și agonia și le-ar fi transformat în numere și, dacă ecuațiile nu se rezolvă, el câștigă.

Poate că așa trebuie procedat. Unu plus unu nu poate fi egal cu trei. Următoarea întrebare, vă rog.

Dar bineînțeles că asta nu mă ajută. Deoarece ori s-a întâmplat ceva, ori nu. Totul e ceea ce este. Restul e învârtire în jurul cozii, genul de lucruri pe care le fac filosofii, precum (se pare) câte un avocat ici și colo. Construcții. „Nu e atât de simplu...”

Îmi amintesc cât de insistent a fost Christer înainte de vizita la Curte, chiar a făcut tot posibilul ca să ascultăm. „Un suspect beneficiază de prezumția de nevinovăție până când Curtea decide dacă el sau ea e vinovat/ă.” A scris și pe tablă: „Un principiu fundamental al legii”. (Samir a dat din nou din cap.) Christer ne-a cerut să ne luăm notițe. Să copiem după el. (Samir a copiat. Chiar dacă nu era nevoie.)

Christer adora tot ce era suficient de scurt ca să fie memorat și care putea fi transformat într-o întrebare pentru un test. Răspunsul corect a valorat două puncte la examenul pe care l-am avut după două săptămâni. De ce nu un punct? Deoarece Christer s-a gândit că erau zone gri în răspunsurile memorate, că puteai să ai dreptate doar parțial.

„Nu, unu plus unu nu fac trei, dar o să vă dau un punctaj parțial pentru că ați răspuns în forma unui număr.“

Acea vizită la Curte cu Christer s-a întâmplat în urmă cu mai bine de doi ani. Sebastian n-a fost acolo; n-a fost în clasa noastră până în ultimul an, cel pe care a trebuit să-l repete. Îmi plăcea școala atunci, destul de mult, cu colegii și profesorii pe care i-am avut la diferite materii încă din clasele primare: profesorul de chimie, Jonas, care vorbea prea încet, fără să-și amintească vreodată numele cuiva și care aștepta autobuzul cu rucsacul în față. Profesoara de franceză, Mari-Louise, cu ochelarii și cu părul ei ca de păpădie, care sugea tot timpul foarte tare o bombonică neagră pentru gât, până când gura i-a ajuns atât de mică și de încrețită, că semăna cu o căpșună sălbatică. Gym Friggan cea cu părul scurt, care arăta ca o punte din lemn lustruită recent: genul neclar, un fluier în jurul gâtului, gambele solide, lucioase și proaspăt rase, întotdeauna înconjurată de duhoarea șosetelor din sala de sport și de sudoarea altcuiva. Distrata Malin, profesoara noastră de matematică, blondă platinată: nemulțumită și întotdeauna în întârziere, în concediu de boală în medie de două ori pe săptămână, cu o poză cu ea cu douăzeci de ani mai tânără și purtând bikini cu șnur pe profilul de Facebook.

Și Christer Svensson. Dedicat, în felul haide-să-ne-întâlnim-la-Mariatorget-și-să-luăm-atitudine; banal precum cotletul-de-porc-cu-piure-de-cartofi-și-zeamă. În opinia lui, concertele rock puteau salva lumea de război, foamete și boli și vorbea mereu cu vocea aceea prea entuziasmată de profesor pe care nimeni n-ar trebui s-o folosească pentru altceva decât ca să facă un câine să dea din coadă.

În fiecare zi, Christer aducea la școală un termos cu cafea făcută acasă, cu atât de mult zahăr și lapte, încât arăta ca fondul de ten lichid. Își turna cafeaua în cană („Cel mai bun tată din lume“), își

aducea cana în clasă și și-o umplea din nou în timpul orelor. Christer iubea rutina, același-lucru-în-fiecare-zi, cântecul-preferat-repetat. Probabil a mâncat aceeași mâncare la micul dejun de când avea paisprezece ani: un fel de mâncare internațională a schiorilor, ca fulgii de ovăz cu merișor și lapte integral („Micul dejun e cea mai importantă masă a zilei!“), sunt sigură că bea bere și un păhărel pe lângă de fiecare dată când se întâlnea cu prietenii lui („Amicii“), mânca taco cu familia lui în fiecare vineri, mergea la pizzeria din cartier (una cu creioane colorate și hârtie pentru copii) și împărțea o sticlă de vin roșu cu „soția“ când voia să sărbătorească un eveniment mareț sau important. Christer n-avea imaginație, mergea în excursii cu charterul, nu gătea niciodată cu coriandru și nu prăjea mâncarea în nimic altceva decât unt.

L-am avut pe Christer ca profesor din primul nostru an de liceu. Se văita cel puțin o dată pe săptămână că vremea a devenit ciudată („Nu mai există anotimpuri.“) și în fiecare toamnă se plângea că decorațiunile de Crăciun se puneau tot mai devreme („În curând vom avea un pom de Crăciun în Skeppsbron înainte să se oprească feriboturile de vară din circulație“).

De asemenea, se lamenta în privința tabloidelor de seară („De ce ar citi cineva stupizenia asta?“), de *Let's Dance*, versiunea suedeză a showului TV britanic *Strictly Come Dancing*, de concursul *Eurovision* și de o altă emisiune reality, *Paradise Hotel* („De ce s-ar uita cineva la tâmpeniile astea?“). Cel mai mult ura telefoanele noastre mobile („Sunteți vaci? Cu aplicațiile alea de chat care sună și zdrăngăne încontinuu ați putea foarte bine și să purtați clopote la gât... de ce vă deranjați cu toate nimicurile astea?“). De fiecare dată când se plângea, părea mulțumit, credea că era tineresc și „cool“ (nu e un cuvânt doar al tatălui meu) și că asta era o dovadă a apropierii lui de elevi, fiindcă putea folosi cuvinte depreciative în fața noastră.

Christer își puna un pliculeț cu tutun umed, snus, sub buza de sus după fiecare ceașcă de cafea și le aduna pe cele folosite într-un șervețel, înainte de a le arunca la coșul de gunoi. Lui Christer îi plăceau lucrurile curate și ordonate, chiar și gunoiul lui trebuia să fie așa.

Și după aceea, când procesul evazionistului fiscal s-a terminat și ne-am întors la școală, a fost mulțumit. I s-a părut că ne-am purtat „bine“. Christer era întotdeauna „mulțumit“ sau „îngrijorat“, nicio dată încântat la culme sau enervat. El voia întotdeauna să dea măcar un punctaj parțial pentru răspunsurile memorate.

Christer era întins pe jos când a murit. Cu brațele în jurul gâtului și cu genunchii ridicați, mai mult sau mai puțin cum arată sora mea când doarme mai adânc. A sângerat până a murit înainte să vină ambulanța și mă întreb dacă soția și copiii lui simt că lucrurile nu sunt atât de simple în realitate și că sunt nevinovată de vreme ce nicio Curte nu mi-a stabilit încă vinovăția.